

ROMÂNIA ȘI PLANUL MARSHALL

EUGEN DENIZE

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial prin înfrângerea Germaniei hitleriste, în luna mai a anului 1945, nu a adus pentru omenire și pacea atât de mult așteptată. Foarte repede, în cursul anilor 1946 și 1947, între marile puteri învingătoare, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Uniunea Sovietică, s-a declanșat ceea ce am putea numi cel de-al treilea război mondial, așa-numitul „război rece”. A fost, la fel ca și războiul recent încheiat, un război determinat de motive economice, de interese teritoriale și de expansiune dar, mai ales, de contradicția flagrantă între ideologiile marilor puteri care s-au confruntat. În timp ce Uniunea Sovietică era promotoarea unei ideologii totalitare, care disprețuia profund valorile democratice ale lumii libere, mai ales drepturile și libertățile individuale, și susținea o economie centralizată și planificată, de comandă, Statele Unite ale Americii promovau o ideologie care avea la bază un sistem politic democrat-liberal, respectarea drepturilor omului în toate sferile de activitate și o economie de piață, a liberei inițiative și a mecanismelor de autoreglare. Între cele două țări și sisteme nu putea exista o coabitare de lungă durată, ci doar momente de relaxare a încordării, de destindere mai mult sau mai puțin durabilă, urmate, foarte repede, de reluarea confruntării, care a îmbrăcat toate formele posibile, de la confruntarea deschisă, prin intermediari, până la cea diplomatică, economică și a rețelelor de informații și spionaj.

În cadrul acestei lungi istorii a „războiului rece”, anul 1947 a avut un rol foarte important, deoarece pe parcursul său s-a evidențiat foarte clar tendința celor două părți de a forma și promova diferite blocuri, care vor îmbrăca la început forme economice și politico-ideologice, dar în anii următori vor ajunge repede la forme militare. Fiecare dintre părți căuta să-și strângă aliații în jurul său, să-și consolideze forțele, să știe pe cine poate conta și pe cine nu poate conta în confruntarea care se anunța înverșunată și de lungă durată.

Momentul final al rupturii dintre Uniunea Sovietică și statele occidentale considerăm că poate fi socotit conferința de la Moscova a miniștrilor afacerilor externe sovietic (Molotov), francez (Bidault), englez (Bevin) și american (Marshall), desfășurată între 10 martie și 25 aprilie 1947.¹ Conferința s-a

1. Jean Bach-Thai, *Chronologie des relations internationales de 1870 à nos jours*, Paris, 1957, p. 183; André Fontaine, *Istoria războiului rece. De la Revoluția din Octombrie la războiul din Coreea. 1917-1950*, vol. II, ediție îngrijită, traducere și note de Geogre G. Potra și Delia Răzdolescu, București, 1992, pp. 85-88.

încheiat cu un eșec evident pentru toată lumea, orice acord dovedindu-se imposibil atât în problema germană, cât și în ceea ce privește încheierea unui tratat de pace cu Austria. Era evident că, de acum înainte, așa cum scria ambasadorul Bedell Smith, „...nici un efort din lume nu ne va permite să identificăm o bază de acord cu rușii în problema germană. Germania ori era divizată, ori cădea sub dominația economică și politică a rușilor... Trebuia ca zonele occidentale să fie asociate efectiv și fără întârziere puterilor vest-europene prin acorduri economice și, poate, în viitor, prin acorduri politice”². În acest sens, americanii au înțeles să acționeze cu rapiditate. La 25 aprilie, la întoarcerea sa de la Moscova, secretarul Departamentului de Stat, generalul Marshall, s-a oprit la Berlin și a dat instrucțiuni generalului Clay să accelereze construcția bizoniei, adică a zonelor de ocupație din Germania aflate sub controlul britanicilor și americanilor, și să adopte măsurile necesare în vederea creșterii producției industriale³.

Convingerea americanilor că reuniunea de la Moscova se va termina cu un eșec pe toată linia nu a așteptat însă, pentru a se manifesta, derularea ei completă. Chiar la 12 martie 1947, președintele Harry S. Truman, într-o declarație făcută în fața Congresului, a arătat că, dat fiind faptul că unui număr de țări, cum ar fi Bulgaria, Polonia și România, le-au fost impuse regimuri totalitare, Statele Unite vor trebui ca, pe viitor, prin acordarea unui anumit ajutor economic țărilor care vor simți o astfel de nevoie și care-l vor solicita, să împiedice expansiunea comunismului în lume. „Cred că Statele Unite – spunea președintele Truman – trebuie să susțină popoarele libere care rezistă tentativelor de așezare de către minorități armate sau presiuni venite din exterior. Trebuie să ajutăm popoarele libere să-și făurească destinul cu propriile lor mâini”⁴. În acest fel a fost lansată așa-numita „doctrină Truman”, iar Statele Unite, pentru prima dată în istoria lor, începeau să avanseze în afara frontierelor pe timp de pace. Deja, în cei doi ani care trecuseră de la sfârșitul războiului, Statele Unite cheltuiseră aproximativ 15 miliarde de dolari pentru refacerea țărilor eliberate⁵, dar aceste sume se dovediseră insuficiente pentru a pune capăt crizei economice și sociale care le măcina și care oferea argumente solide comuniștilor pentru a-i încuraja să pună mâna pe putere.

Primele țări care au beneficiat de un ajutor economic masiv american, ajutor care le-a salvat de amenințarea comunistă, au fost Grecia și Turcia, începând chiar din luna aprilie 1947⁶. La 4 și la 31 mai 1947 comuniștii sunt eliminați din guvernele francez și italian⁷, iar la 8 mai același an, subsecretarul de

2. Bedell Smith, *Mission f Moscou*, Paris, 1950, pp. 223 și 233, apud A. Fontaine, *op. cit.*, pp. 90-91.

3. A. Fontaine, *op. cit.*, p. 91.

4. Pascal Boniface, *Relațiile Est-Vest. 1945-1991*, traducere de Luminița Săruleanu, Iași, 1998, p. 13.

5. A. Fontaine, *op. cit.*, p. 94.

6. Jean Bach-Thai, *op. cit.*, p. 183.

7. *Ibidem*.

stat, Dean Acheson, a expus în public ideile esențiale ale viitorului Plan Marshall⁸. Acesta a fost lansat însă în mod oficial la 5 iunie, la universitatea Harvard, cu ocazia zilei de înmânare a diplomelor de absolvire⁹. Planul Marshall¹⁰ a fost expresia îngrijorării pe care conducerea politică a Statelor Unite o resimțea în fața situației economice extrem de grave cu care se confruntau țările din Europa, mai ales acelea din apusul continentului, care nu fuseseră ocupate de armatele sovietice, dar unde plana amenințarea preluării puterii de către partidele comuniste locale ajutate de sovietici. La elaborarea sa directă au participat, pe lângă generalul George C. Marshall, în calitate sa de secretar al departamentului de Stat, și George Kenan, Dean Acheson, William L. Clayton și Charles Bohlen¹¹. Inițial, el prevedea alocarea sumei de 30 de miliarde de dolari ca ajutor nerambursabil țărilor europene care ar fi dorit să beneficieze de prevederile sale, dar în cele din urmă Congresul a aprobat numai suma de aproximativ 12,5 miliarde de dolari¹².

Planul Marshall a fost deschis, la început, tuturor țărilor europene, având ca obiectiv nu numai apărarea țărilor apusene de amenințarea comunistă, dar chiar eliberarea, măcar și parțială, a țărilor care fuseseră cucerite de armatele sovietice și unde fusese introdus sistemul comunist adus de aceste armate. Din această cauză, el a fost respins cu toată hotărârea de către Uniunea Sovietică, fiind considerat o „uneltire a forțelor imperialiste și revanșarde”. În cadrul conferinței de la Paris, desfășurată între 27 iunie și 2 iulie 1947, la care au participat reprezentanți ai Franței, Marii Britanii și Uniunii Sovietice, ministrul sovietic de externe, Viaceslav Molotov, a declarat, fără nici o urmă de îndoială, că Planul Marshall era dăunător pentru independența statelor europene, pe care le-ar fi plasat sub tutela americană. Toate țările satelite ale Uniunii Sovietice au fost obligate să respecte cu strictețe această poziție, iar atunci când Cehoslovacia a anunțat că dorește să accepte Planul Marshall, sovieticii nu au ezitat să provoace lovitura de stat de la Praga, din februarie 1948. De fapt, răspunsul sovietic negativ la planul Marshall a fost dat definitiv în cursul lunii septembrie 1947, atunci când, într-o localitate de lângă Varșovia, a fost înființat Biroul Informativ al partidelor comuniste și muncitorești, prescurtat Comin-

8. A. Fontaine, *op. cit.*, p. 97.

9. *Ibidem*.

10. Din vasta bibliografie a problemei recomandăm, printre altele, Michal Hogan, *The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe. 1947-1952*, New York, 1987; John Gimbel, *The Origins of the Marshall Plan*, Stanford University Press, 1976; Stanley Hifmann, Charles Maier, *The Marshall Plan. A Retrospective*, Westview Press, 1984; Charles L. Mee, *The Marshall Plan. The Launching of the Pax Americana*, New York, 1984; Alan S. Milward, *The Reconstruction of Western Europe. 1945-1951*, California University Press, 1984; Henry Bayard Price, *The Marshall Plan and its Meaning*, Cornell University Press, 1955; Sallie Pisani, *The CIA and the Marshall Plan*, University Press of Kansas, 1991.

11. James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff jr., *American Foreign Policy. FDR to Reagan*, New York, 1986, p. 62.

12. *Ibidem*.

formul. Indiferent însă de opoziția Uniunii Sovietice, Planul Marshall a reprezentat, între 1948 și 1952, un ajutor însumând 1,2% din produsul intern brut al Statelor Unite¹³, care a permis dezvoltarea economică a țărilor care l-au acceptat, depășirea crizei economice și a sărăciei generale specifice primilor ani postbelici pe întregul continent european.

Pentru forțele democratice din România, pentru marea majoritate a poporului român, lansarea Planului Marshall a însemnat una dintre ultimele ocazii de a-și recăpăta libertatea, de a scăpa de sub dominația comunistă și, cel puțin parțial, și de sub dominația sovietică. Planul Marshall ar fi oferit țării noastre, pe lângă un ajutor economic important, și un nou statut în relațiile internaționale, i-ar fi deschis perspectiva unei „finlandizări”, care, fără să o scoată definitiv din sfera de influență sovietică, să-i permită să aibă o dezvoltare proprie, în conformitate cu propriile tradiții și cu propriul trecut istoric. Aceste speranțe pe care le nutrea poporul român, la fel ca și toate celelalte popoare din țările satelite ale Uniunii Sovietice, explică îndârjirea cu care aceasta s-a opus Planului Marshall, văzut ca un instrument de luptă de temut împotriva propriei dominații în Europa centrală și de sud-est. Conștientă de forța economică superioară a Statelor Unite, Uniunea Sovietică a încercat să-i opună forța brută a armelor, cu ajutorul căreia să-și mențină imperiul, dominația asupra unor țări unde știa că nu era dorită și care încercau să scape de aceasta.

În România, primele care au luat act de invitația adresată țării noastre de a participa la conferința de la Paris, unde trebuiau să fie discutate propunerile cuprinse în Planul Marshall, au fost forțele de opoziție, mai precis Partidul Național-Țărănesc. Punctul de vedere al acestui partid a fost adus la cunoștința opiniei publice prin intermediul articolului *Să mergem la Paris*, publicat în ziarul „Dreptatea” din 9-10 iunie 1947¹⁴. Aici se arăta că la conferința de la Paris, care trebuia să înceapă la 12 iulie, fuseseră invitate 24 de state, conferința fiind o urmare a discursului secretarului de Stat, George C. Marshall, dar și, credeau țărăniștii, „...a reunirii celor Patru Mari”¹⁵. Ei nu doreau să scoată în evidență neînțelegerile dintre foștii aliați din timpul războiului, ci dimpotrivă, să asigure opinia publică din țara noastră că între aceștia continua să existe o strânsă cooperare, ceea ce, evident, era o exagerare. Țărăniștii atrăgeau atenția că, datorită puținelor mijloace de informații de care dispuneau, nu puteau să se pronunțe asupra fondului problemei, dar că, în același timp, nimeni nu avea dreptul „...în numele poporului român să respingă de plano o rodnică participare la discuții, participare de pe urma căreia ne-am alege cel puțin cu drept de cetate recunoscut în concertul european”¹⁶. Subliniind, în continuare, colaborarea

13. P. Boniface, *op. cit.*, p. 14.

14. „Dreptatea”, nr. 214 din 9-10 iunie 1947. A se vedea și Stelian Neagoe, *Istoria politică a României între anii 1944-1947. Crestomația tranziției între două dictaturi*, București, 1996, p. 462.

15. „Dreptatea” din 9-10 iunie 1947.

16. *Ibidem*.

existentă între marile puteri, „bunăvoința” cu care Statele Unite înțelegeau să păstreze toate contactele și „ținuta democratică” a U.R.S.S.-ului care, în ciuda diferențelor de opinie în problema Planului Marshall, ținea, totuși, să participe la conferința de la Paris, articolul din „Dreptatea” se încheia cu următoarele cuvinte: „Țara Românească are prilejul să dovedească spiritul ei european, înțelegerea față de problemele ceasului și în același timp chibzuință în administrarea afacerilor ei proprii. Să mergem deci la Paris”¹⁷. Tărăniștii își făceau însă iluzii deșarte în legătură cu „problemele ceasului” și cu buna înțelegere dintre aliați. Aceasta dispăruse definitiv și fusese înlocuită cu o politică de forță, prin care fiecare dintre părți căuta să-și consolideze propriile poziții și, în aceste condiții, guvernul de la București, impus de sovietici, nu a considerat necesar să acorde nici o atenție poziției politice a principalului partid de opoziție.

Deoarece data la care urma să înceapă conferința de la Paris, 12 iulie 1947, se apropia, iar guvernul lui Petru Groza nu dădea nici un semn că ar fi interesat de o eventuală participare, cel de-al doilea mare partid de opoziție al țării, Partidul Național-Liberal, prin președintele său, C.I.C. Brătianu, a adresat, la 5 iulie, o scrisoare președintelui Consiliului de Miniștri, în care solicita explicații în legătură cu poziția României¹⁸. După ce arăta că guvernul român primise invitația, din partea guvernelor Marii Britanii și Franței, de a participa la conferința de la Paris, la data de 4 iulie, Brătianu scria următoarele: „După un șir de ani de suferință și lipsuri, consecințe ale războiului și ale împrejurărilor care i-au urmat, România are astfel prilejul, împreună cu alte țări, de a-și vedea tămăduite rănilor cu un ceas mai devreme și de a putea coopera și ea la refacerea economică a Europei. Răspunsul Guvernului român va trebui să țină seamă de sentimentul opiniei publice, când e vorba de hotărâri cu așa de însemnate consecințe pentru viitorul țării”¹⁹. Liderul liberal atrăgea atenția și asupra câtorva probleme deosebit de grave pentru România, care nu puteau fi rezolvate decât cu ajutorul unei cooperări internaționale susținute și eficiente. Astfel, el arăta că situația economică a țării era deosebit de grea și, pentru ieșirea din criză, era absolut necesară colaborarea cu țări străine, capabile să aducă mijloacele financiare, tehnice și materiile prime care lipseau României. Arătând că Partidul Național-Liberal a militat mereu pentru independența și suveranitatea României, Brătianu susținea însă că „...suveranitatea națională nu a însemnat niciodată pentru el izolarea parțială sau totală. Întreaga dezvoltare a României dovedește că ea a trăit întotdeauna în cea mai strânsă colaborare cu economia celorlalte țări, de care o apropie și o leagă marile căi de comunicație europene ce îi străbat teritoriul. De altfel, neatârarea țării nu se poate asigura temeinic decât prin prosperitatea și bunăstarea poporului

17. *Ibidem*.

18. "Liberalul", nr. 418 din 5 iulie 1947. A se vedea și Stelian Neagoe, *op. cit.*, pp. 471-472.

19. "Liberalul", nr. 418 din 5 iulie 1947.

român, ajuns astăzi să cerșească hrana sa zilnică în toate părțile lumii”²⁰. Deoarece invitația celor două guverne occidentale conținea asigurări ferme că nu se urmărea nici un fel de intervenție în treburile interne ale țării, liderul liberal considera că răspunsul guvernului român la aceasta nu putea să fie decât afirmativ: „În concluzie, Partidul Național Liberal socotește că răspunsul Guvernului român la invitația Guvernelor din Londra și Paris nu poate fi decât afirmativ. El trebuie să cumpănească cu toată grija răspunderea covârșitoare pe care o implică hotărârea sa, nu numai față de națiunea română, dar de marea inițiativă a cooperării internaționale în ale cărei realizări poporul nostru își așează întreaga nădejde”²¹.

Evident însă că toate aceste îndemnuri și considerații ale opoziției politice nu aveau nici o șansă de a influența într-un sens pozitiv deciziile guvernului român, guvern format de Moscova și subordonat complet voinței acesteia. Deoarece liderii de la Kremlin respinseseră cu hotărâre Planul Marshall, în care vedeau o încercare a Statelor Unite de a le submina dominația asupra țărilor din Europa centrală și de sud-est, guvernării de la București nu puteau să procedeze nici ei altfel, nu puteau decât să respingă cu indignare invitația de a participa la conferința de la Paris, unde s-ar fi discutat modalitățile concrete de aplicare ale acestui plan.

Clarificările necesare în această direcție, cerute atât de național-țărăniști, cât și de național-liberali, au primit replica edificatoare a guvernului, la 9 iulie, atunci când ministrul afacerilor externe, Gheorghe Tătărescu, a răspuns invitației anglo-franceze din 4 iulie și nicidecum întrebărilor și sugestiilor opoziției politice din țară, pe care, evident, o trata cu un dispreț suveran²². După o introducere politicoasă, în care arăta că guvernul român a examinat cu toată atenția invitația ce-i fusese adresată, Gheorghe Tătărescu arăta că se ajunsese la concluzia că Europa „...nu poate fi considerată astfel cum o face planul franco-britanic drept o unitate economică putând fi obligată să se ajute ea însăși prin reglementarea și dezvoltarea producțiilor ei fundamentale și făcându-se abstracție de interesele particulare ale țărilor de pe continent și de năzuințele lor economice specifice”²³. În continuare, ministrul român al afacerilor externe considera că programul propus nu ar putea contribui eficace la redresarea economică a României, deoarece nu conținea precizări referitoare la declanșarea acțiunii de ajutorare, precum și la proporțiile acestei acțiuni. Pe de altă parte, el arăta că acest program de ajutorare ar însemna o imixtiune în afacerile interne ale țărilor care-l vor accepta și, implicit, o știrbire a independenței lor. În sfârșit, argumentul suprem al refuzului României de a participa la conferința de la Paris

20. *Ibidem*.

21. *Ibidem*.

22. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Președinția Consiliului de Miniștri, Stenograme*, dosarul nr. 7/1947, f. 49, apud Stelian Neagoe, *op. cit.*, pp. 472-473.

23. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 472.

era acela că „...orice plan de redresare economică europeană nu-și poate atinge țelurile decât dacă se sprijină pe colaborarea tuturor țărilor de pe continent și dacă se sprijină în primul rând pe colaborarea Uniunii Sovietice. Uniunea Sovietică, prin bogăția resurselor sale naturale, prin volumul producției sale agricole și industriale, prin puterea organizării sale tehnice și prin disciplina muncii popoarelor ce o alcătuiesc constituie elementul de bază, elementul indispensabil al oricărei organizări pentru reconstrucția economică a Europei. Dar Uniunea Sovietică fiind absentă, organizarea la care România e invitată să participe este lipsită de colaborarea factorului esențial care ar putea să-i asigure realizarea. În consecință, organizarea vestului cu izolarea estului continentului nu poate fi o creație fericită nici pentru redresarea economică a Europei și nici pentru statornicirea încrederii și pentru consolidarea păcii lumii. Iată de ce Guvernul român declară că nu poate să colaboreze la o acțiune pe care o consideră neeficientă pe plan economic și primejdioasă pe planul politic și totodată își exprimă regretele de a nu putea accepta invitația ce a avut onoarea să primească”²⁴. În acest fel, România se adâncea și mai mult în sfera de influență și de dominație sovietică, fapt care va avea consecințe economice dezastruoase, țara devenind o colonie a sovieticilor pe care aceștia o vor exploata fără milă și căreia îi vor impune un sistem economic falimentar, care va condamna poporul român la sărăcie și la o viață dominată în permanență de precaritate. Poziția sovieticilor în ceea ce privește Planul Marshall a avut ca principală urmare divizarea economică a Europei, condamnând părțile sale centrale, sud-estice și răsăritene la subdezvoltare, la sărăcie și, ceva mai târziu, la ratarea revoluției informaționale, ceea ce va constitui una din principalele cauze ale prăbușirii întregului sistem totalitar construit de Lenin și Stalin.

Nu putem încheia însă acest studiu fără a aduce în atenția cititorilor și anumite detalii ale poziției sovietice față de Planul Marshall așa cum s-au reflectat ele în propaganda radiofonică a regimului vasal de la București.

Emisiunile difuzate de Radiodifuziunea română împotriva lumii libere, inspirate din arsenalul propagandistic sovietic, prin caracterul lor și prin tematica aleasă, erau adresate cu precădere consumului intern și mult mai puțin celui extern, dacă avem în vedere și faptul că țara noastră nu dispunea în acele momente de tehnologia necesară unor transmisiuni pe unde scurte, care să poată ajunge la mari distanțe. În același timp, un aspect foarte important al războiului undelor, care se desfășura între blocul sovietic și lumea liberă, îl constituia, fără nici o îndoială, capacitatea de a-ți convinge proprii ascultători că tu ești cel care are dreptate și că adversarul este cel care minte. Acest simplu adevăr a fost respectat cu foarte multă atenție de Radiodifuziunea română, toate emisiunile

24. *Ibidem*, p. 473.

sale fiind subordonate factorului ideologic și propagandistic, puterii politice de la București și, implicit, puterii de la Moscova.

În ceea ce privește Planul Marshall, prin care țările din Europa occidentală erau ajutate de americani să-și refacă economiile distruse de război, să ridice nivelul de trai al populației și, pe această cale, să înlăture pericolul comunist, el a fost atacat în emisiunile Radiodifuziunii române cu toată duritatea posibilă.

Astfel, la 25 septembrie 1947, în comentariul radiofonic al lui Horia Liman, acest plan nu era altceva decât „...un pas înainte executat de imperialismul american ajuns la maturitate”²⁵. Cu ajutorul său, se spunea mai departe, nu se urmărea ajutorarea Europei, ci a însăși Statelor Unite. El viza două obiective, și anume, constituirea unui bloc economic european, care să fie legat de dolar, și crearea unui front unitar, politic și militar, care să fie îndreptat împotriva „democrațiilor” din estul și sud-estul Europei²⁶. În continuare, Horia Liman explica ascultătorilor ce considera el că înțelegea generalul Marshall, inițiatorul planului, prin democrație, condiția esențială a aplicării lui: menținerea concernelor germane legate de capitalul american și transformarea Germaniei în baza economică a blocului de vest²⁷. În acest fel: „Cele 16 state care au căzut în capcana generozității americane, se văd în fața unei situații paradoxale: ele, țările răvășite și devastate de agresorii hitleriști, trebuie să sprijine cu alimente, materii prime și mijloace de transport refacerea Germaniei”²⁸. Planul Marshall putea fi identificat, în opinia lui Horia Liman, cu un asalt împotriva suveranității acelor țări care s-au lăsat prinse în mrejele ajutorului american. Pilonii lui de rezistență erau „...lupta împotriva independenței politice și economice a celorlalte țări, lupta împotriva formelor democratice care-i tulbură activitatea”²⁹. Horia Liman își încheia conferința prezicând eșecul total al Planului Marshall, deoarece considera că el va intra în contradicție cu independența națională a statelor care-l vor accepta³⁰. Inutil să mai spunem că această analiză era complet falsă și că prezicerea, la fel ca multe altele, se va dovedi nefondată. Țările așa-numit „marshallizate” vor cunoaște o dezvoltare economică rapidă, o creștere semnificativă a nivelului de trai, depășind rapid, la aceste capitole, toate țările din sfera de influență sovietică, dominate de sărăcie, birocrație, teroare și de o economie planificată foarte greoaie și ineficientă.

Aceste realități nu au oprit însă propaganda împotriva Planului Marshall, la fel ca și aceea împotriva lumii libere în general. Astfel, Mihail Florescu consi-

25. Horia Liman, *Ce este planul Marshall?*, conferință difuzată la 25 septembrie 1947, în Arhivele Societății Române de Radiodifuziune, dosar emisiuni diverse, 16-30 septembrie 1947, f. 1.

26. *Ibidem*.

27. *Ibidem*, f. 2.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*, f. 3.

30. *Ibidem*, f. 4.

dera, la 6 iunie 1948, în cadrul *Comentariului evenimentelor externe*, că „... Țările care au apelat la așa-zisul ajutor american se văd din ce în ce mai mult antrenate în cea mai dezastruoasă situație economică pe care au cunoscut-o vreodată și în cea mai rușinoasă poziție politică de abandonare a suveranității și independenței naționale, ca să servească exclusiv expansiunii imperialismului american. Acesta este izvorul adâncirii contradicțiilor dintre statele imperialiste, însoțite de măsuri din ce în ce mai draconice împotriva mișcării muncitorești revoluționare și a tuturor forțelor care doresc un regim democratic în adevăratul înțeles al cuvântului”³¹. Pentru același Mihail Florescu, războaiele din Palestina și Grecia erau rezultatul adâncirii contradicțiilor dintre puterile imperialiste: „Conflictul din Palestina și războiul civil din Grecia arată care este soarta țărilor supuse influenței controlului lagărului imperialist. Cuprinse în vârtejul contradicțiilor dintre statele imperialiste, a intereselor lor economice sau militare, ele ajung mai devreme sau mai târziu teatrul unor războaie nimicitoare”³². Exemplele alese și demonstrația făcută de Mihail Florescu nu erau tocmai cele mai fericite pentru a-i acuza pe „imperialiștii anglo-americani”. În Palestina se desfășura un război din care se va naște statul Israel, care trebuia să înfrângă opoziția lumii arabe, iar în Grecia, guvernul legitim al țării și populația luptau împotriva unei gherile comuniste stipendiată de Moscova, care încerca să supună țara unui regim totalitar.

Silviu Brucan realiza și el o imagine de infern a țărilor care aderaseră la Planul Marshall, o imagine plină de minciuni. El spunea ascultătorilor Radiodifuziunii române că: „Nu există măcar o singură țară din cele 16 țări europene căzute în plasa aurită a planului Marshall, în care producția să fi înregistrat fenomene de creștere de când au fost blagoslovite cu faimosul ajutor american. Veți găsi în schimb, în aceste țări, nenumărate fabrici închise, milioane de șomeri, inflație nestăvilită, foamete, mizerie și teroare, lanțuri și asasinat. Acolo se află burghezia la putere și popoarele respective suferă din plin de pe urma acestui privilegiu. Ele luptă cu îndârjire sub conducerea comuniștilor, făcând să trosnească din încheieturi șandramaua capitalistă”³³. Silviu Brucan își permitea să mintă pentru simplul fapt că autoritățile comuniste avuseseră grijă să închidă ermetic granițele țării, astfel încât nimeni nu putea pleca să vadă „infernul” din Occident.

În schimb, același Brucan prezenta situația din România în culorile cele mai atrăgătoare: „Din fericire, la noi, burghezia a fost doborâtă de la putere și în

31. Mihail Florescu, *Comentariul evenimentelor externe*, difuzat la 6 iunie 1948, în *ibidem*, dosar emisiuni diverse, 1-15 iunie 1948, f. 5.

32. *Ibidem*, f. 2.

33. Silviu Brucan, *Cronica evenimentelor interne*, emisiune difuzată la 4 septembrie 1948, în *ibidem*, dosar emisiuni diverse, 1-15 septembrie 1948, f. 5.

mare parte împiedicată de a-și mai face mendrele. Forța conducătoare în stat este clasa muncitoare și Partidul ei. România a refuzat jugul aurit al dolarului. Cu sprijinul puternicei economii socialiste a U.R.S.S. noi suntem feriți de crize, șomaj și mizerie. Această politică este garanția mersului nostru înainte”³⁴. Orice comentariu credem că este inutil pe marginea acestor informații.

La rândul său, Mircea Bălănescu, în *Comentariul evenimentelor externe* din 5 septembrie 1948, insista asupra aspectelor luptei pentru libertate – așa cum o numea el – dusă de către popoarele din Apus. El susținea că această luptă este determinată de expansionismul american supraexploator. Acest expansionism se manifesta, în primul rând, prin faptul că țările care aderaseră la Planul Marshall erau obligate să devină cumpărătoare exclusive ale mărfurilor americane. Comisiile mixte industriale formate din consilieri americani și cei ai diferitelor țări semnatare supravegheau producția industrială a țărilor apusene. Astfel, producția industrială europeană era limitată în favoarea exporturilor americane³⁵. Pentru Mircea Bălănescu era limpede faptul că se încerca transformarea „țărilor marshallizate” „...într-un vast debușeu pentru industria americană și un furnizor de materii prime pentru aceiași stăpâni, ceea ce ar însemna întoarcerea Apusului european la stadiul în care se găsea acum vreo 150 de ani”³⁶. Această perspectivă, a transformării țărilor din Europa apuseană în colonii ale „imperialismului american” – considera el – a dus la înțețirea luptei popoarelor „marshallizate”: „Ele sunt încrezătoare în rezultatul victorios al acestei lupte pentru că știu că în fruntea ei se găsește marea țară a socialismului – Uniunea Sovietică. Ele mai știu că au alături țările de democrație populară, precum și lupta popoarelor din colonii. Acest uriaș și de neînving front unic antiimperialist este capabil nu numai să zădărnicească planurile de cotropire și expansiune ale imperialiștilor americani, dar și să nimicească uneltirile lor de a provoca un nou război. Aceasta imperialiștii o simt aproape în fiecare zi, pe propria lor piele”³⁷. Mircea Bălănescu nu numai că descria „relele imperialismului”, mai ales ale celui american, dar îi prevedea și prăbușirea datorită luptei unite a întregii lumi. Această luptă a forțelor antiimperialiste de pretutindeni, oprimate și exploatare, împreună cu lupta pentru pace dădeau însă o ecuație imposibil de rezolvat și a cărei dezlegare va rămâne un mister al propagandei sovietice și al vasalilor săi până la sfârșit. Cum să învingi niște imperialiști feroci dacă vrei să păstrezi pacea și cum să păstrezi pacea dacă îți propui să salvezi omenirea de imperialism. O gândire propagandistică sovietică inspirată, probabil, din sub-

34. *Ibidem*.

35. Mircea Bălănescu, *Comentariul evenimentelor externe*, emisiune difuzată la 5 septembrie 1948, în *ibidem*, f. 3.

36. *Ibidem*, f. 4.

37. *Ibidem*, f. 4-5.

tilitățile culturii asiatice. Cât privește prăbușirea din interior a regimurilor imperiale, aceasta era o utopie și cel mai bine o știau chiar sovieticii.

Aceste dileme erau însă trecute cu vederea de propaganda radiofonică din România comunistă, supusă în totalitate voinței puterii sovietice. Ea continua să-și facă datoria, alături de sovietici, acuzând Occidentul de toate relele de pe pământ și, uneori, prezicându-i chiar sfârșitul.

Uneori Planul Marshall era prezentat chiar prin metafore cum ar fi: „Mâna de gheață a planului Marshall, a imperialismului american cotropitor, s-a așternut peste țările Occidentului european în urma trădării rușinoase a conducătorilor acestor țări. Unde ea s-a așternut, a adus suferințe, nevoi, foame pentru masele populare, moarte pentru viața economică, robie politică, pierderea independenței naționale”³⁸. Alteori el era prezentat cu cifre ce păreau exacte și care trebuiau să demonstreze nenorocirile provocate. În această ordine de idei, *Radiojurnalul* din 26 mai 1949, de la orele 20, aducea la cunoștința ascultătorilor luarea de cuvânt a reprezentantului sovietic în Comisia economică a Organizației Națiunilor Unite, Arutiunian. Acesta arătase că, drept urmare a aplicării Planului Marshall, indicele producției industriale în Marea Britanie scăzuse de la 121 la 109, în Franța de la 108 la 100, în Belgia de la 115 la 93 și așa mai departe. În numeroase țări din Europa occidentală producția industrială nu atinsese încă nivelul antebelic din 1937³⁹. „În timp ce țările din Europa Răsăriteană – spunea Arutiunian - au găsit posibilitatea să-și refacă și să-și dezvolte economia devastată de război, cercurile conducătoare ale țărilor din Europa Occidentală au aservit interesele naționale ale țărilor lor, cercurilor monopoliste ale Statelor Unite”⁴⁰. În continuare, delegatul sovietic venea cu alte date și cifre concrete, pe care le prezenta ca adevărate, cum ar fi: numai în cursul unui an de aplicare a Planului Marshall, șomajul crescuse în țările Europei occidentale cu 26%, iar numărul șomerilor crescuse cu un milion. Nu conta faptul că Occidentul nu putea avea numai 4 milioane de angajați, astfel încât 26% să reprezinte un milion, conta doar ca micuniile să fie spuse, căci puțini oameni, credeau sovieticii, ar fi făcut astfel de calcule. Arutiunian mai spunea că în același interval de timp profiturile societăților anonime din Marea Britanie crescuseră cu 25%, profiturile capitaliștilor din Franța crescuseră și ele cu 42,5%, în timp ce deficitul întregii Europe Occidentale atinsese 3 miliarde de dolari⁴¹. Evident, tot acest potop de cifre, date și procente puteau să-l facă pe

38. ****Cronica evenimentelor externe*, emisiune difuzată la 11 iulie 1948, în ibidem, dosar emisiuni diverse, 1-15 iulie 1948, f. 3-4.

39. *Radiojurnalul* din 26 mai 1949, orele 20, în ibidem, dosar radiojurnale, 22-26 mai 1949, f. 6.

40. *Ibidem*, f. 7.

41. *Ibidem*.

ascultătorul neavizat din România să creadă că Occidentul se află în pragul dezastrului final, ceea ce nu era cazul. Dimpotrivă, Occidentul se dezvoltă sub toate aspectele, în timp ce așa-numitul lagăr socialist se confrunta cu numeroase dificultăți economice, nivelul de viață fiind cu mult în urma celui din Apus, iar reconstrucția industrială și mai departe. Deasupra Europei centrale și răsăritene se abătuse noaptea totalitară, care va rupe popoarele de aici, inclusiv poporul român, de izvoarele istorice ale dezvoltării lor, consecințele tragice ale acestei evoluții făcându-se simțite din plin până în zilele noastre.

Romania and the Marshall Plan

Abstract

In this study, the author analyses one of the most important moments that marked the break between the free world and the Soviet block, after WW II. After presenting, briefly, the evolution of the events that led to the adoption of the Marshall Plan by the United States of America and the negative reaction of the Soviet Union, the present study brings into discussion the position of the different political forces in Romania towards this American initiative. If the opposition parties considered the Marshall Plan a possibility, for Romania, of detaching, at least partially, from the political sphere of influence of the Soviets, and of remaking its economy, the Government led by Petru Groza and imposed by the Soviets firmly rejected it, being forced to respect the decisions adopted, in what concerns this matter, by Moscow. In the last part of the study, the author presents the way in which the radio propaganda of the communist regime in Bucharest, echo of the Soviet propaganda, understood to inform the public opinion in our country about the importance of the Marshall Plan.